

Editörler Kurulu Yönergesi'nin güncelleştirilmesi

A. Muhteşem Ağıldere

A. M. Ağıldere
Tanısal ve Girişimsel Radyoloji Editörler Kurulu Üyesi, Türk
Tıbbi Görüntüleme ve Girişimsel Radyoloji Derneği, Hoşdere
Cad., Güzelkent Sok., Çankaya Evleri F/2, Çankaya, 06540
Ankara

Yönerge sözcüğünün anlamı önceleri “hangi yolda ve nasıl çalışılacağına bildiren söz veya yazı, talimat, direktif” olarak tarif edilmiştir. Daha sonradan tanımı “herhangi bir konuda tutulacak yol için üst makamlardan alt makamlara ve kuruluşlara veya üst makamlardan astlara belli bir esasa dayanarak verilen buyruk, talimat, direktif” olarak yapılmıştır (1-2). *Tanısal ve Girişimsel Radyoloji* dergisinin bilimsel yönden yüksek nitelikli olması için daha önce de bir yönerge hazırlanmış ve uygulanmıştır (3).

Yönergenin amacı, *Tanısal ve Girişimsel Radyoloji* dergisinin mevcut ve gelecekteki bilimsel standartlarının korunması ve yükseltilmesi, derginin bu amaçla ulusal ve uluslararası tıbbi dizinlere girmesi ve bu durumun sürekliliğinin sağlanması için gerekli çalışmaların Editörler Kurulu tarafından belli bir düzen içerisinde yapılmasının sağlanmasıdır. Bilimsel niteliğin yüksek olması veya başka bir deyişle yüksek nitelikli bilgi üretilmesi için yönergelerin zaman zaman gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Dergimizin bilimsel niteliğini artırmak ve bilginin okuyucuya daha hızlı ulaştırılmasını sağlamak Editörler Kurulu'nun en önemli hedefleridir (4,5). Editörler Kurulu bununla ilgili olarak üç ana konuda çalışmaktadır. Bunlardan birincisi uluslararası tıp dizinlerine girmek için yapılan çalışmalar ki geçen sayıda bu köşenin konusu olmuştur; ikincisi derginin okuyucunun eline ulaşmaya kadar, yazardan basımevine kadar geçen sürecin elektronik ortamda internet kullanılarak yapılmasının sağlanması ve üçüncüsü bu yazının konusunu oluşturan yönergenin güncelleştirilmesidir. Yönergenin gözden geçirilmesi sırasında radyoloji biliminin evrensel olarak yaşadığı süreç, ülkemizin bu süreçteki yeri, yazarlarımızın, danışmanlarımızın bu sürece katkıları, derginin basılıya hazırlanması, basılması ve dağıtılması sırasındaki olumlu ve olumsuz gelişmeler gözönünde bulundurulmaktadır. Bunları yaparken dergimiz *Türk Radyoloji Derneği*'nin yayın organı olduğundan dernek tüzüğüne (yönergenin hazırlanmasında temel dayanak Türk Radyoloji Derneği tüzüğüne 34. maddesidir) ve tüzüğün bağlı olduğu yasaya yani hukuka uygunluk göstermesi gerekmektedir (6). Bütün bunlar düşünülerek yeni yönerge hazırlıkları yapılmış, ilk taslak ortaya çıkmış ve Editörler Kurulu yönergenin son şeklini alması ve Türk Radyoloji Derneği Yönetim Kurulu'na verilmesi için gerekli hazırlıkların sonuna gelmiştir. Yönergeye genel olarak bakıldığında bir süredir uygulanmakta olan alan editörlüğünün yönergeye dahil edildiğini, Editörler Kurulu üyelerinin seçilmesinde ve danışmanların belirlenmesinde gözönüne

alınan kriterlerin güncelleştirildiğini, Editörler Kurulu çalışmalarında uyulması gereken etik kuralların geniş olarak yazılı hale getirildiğini görüyoruz. Yönergenin önemli ana başlıkları aşağıda metin haline getirilerek gerekçeleri ile birlikte gözden geçirilmiştir.

Editörler Kurulu'nun görevleri

Daha önceki yönergeyi ve güncelleştirilmiş halini incelediğimizde Editörler Kurulu'nun görev ve yükümlülükleri ile ilgili şu noktalar göze çarpmaktadır. Editörler Kurulu'nun esas amacı derginin en üstün bilimsel niteliklerde ve zamanında yayınlanmasını sağlamaktır (7). En üstün bilimsel niteliğe ulaşmak için doğruluğu bilimsel yöntemlerle kanıtlanmış yeni ve güncel bilgilerin yer aldığı yazıların yayınlanmasının, buna uygunluk göstermeyen yazıların ise yayınlanmamasının sağlanması gerekmektedir. Bunu yapmanın en doğru ve bilinen yolu, yüksek standartlara sahip pek çok dergide olduğu gibi, gelen yazıların içeriğine göre konu ile ilgili akademik yetkinliği uluslararası standartlarda kabul görmüş danışmanlara yazının değerlendirilmesi için gönderilmesidir. Kurul danışmandan gelen eleştirileri, gerçeğinde yazara göndererek yazının düzeltilmesi ve niteliğinin yükseltilmesini sağlar. Gelen eleştiri ve öneriler doğrultusunda yazıyı kabul veya reddeder veya kategorisini değiştirebilir. Editörler bu işlemler sırasında yazı sahiplerine karşı öğretici ve eğitici amaçlar gözetmelidir.

Bu işlemlerin her bir aşamasının kayıtlarının tutulması ve arşivlenmesinin sağlanması gerekmektedir (3-7). Bu işlemin günün koşullarına uygun olarak bilgisayar ortamında yapılması ve gerekli sekreter hizmetlerinin sağlanması için Merkez Yönetim Kurulu'ndan yardım istemek Editörler Kurulu'nun görevleri arasındadır. Kurul, derginin yayınlanmasında önemli rolü olan Yayın Koordinatörü ve Yayına Hazırlama Ekibi'nin görevlendirilmesini sağlar ve çalışmalarını takip eder.

Editörlük uygulamalarının Türk Radyoloji Derneği tüzüğüne uygun olarak yapılması gerekmektedir (6).

Dergide yayınlanmış yayınların yayın haklarının korunması için gerekli önlemleri almak (7-9) ve yasal süreç gerektiren durumlarda Merkez Yönetim Kurulu'nu bilgilendirmek yine kurulun görevlerindedir. Editörler Kurulu'nun özerk çalışmasının mutlak gerekliliği yanında, yapılan çalışmalar hakkında yıllık faaliyet raporu düzenleyerek Merkez Yönetim Kurulu'nu bilgilendirmesinin ve yılda en az bir defa Merkez Yönetim Kurulu ile toplantı yapmasının dergi faaliyetlerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmüştür.

Halen yürütülen çalışmalarda devamlılığın ve uluslararası standartlara uygunluğun sağlanması (3), Editörler Kurulu üyeleri değişse bile dergi amaçlarının ve faaliyetlerinin kesintisiz devam etmesini sağlayacaktır. Derginin uluslararası tıp dizinleri yanı sıra ulusal dizinlere de kabul edilmesi için gerekli çalışmaların Editörler Kurulu tarafından yürütülmesi gerekmektedir.

Editörler Kurulu'nun yapısı ve görevlendirilme kriterleri

Editörler Kurulu akademik liyakatleri uluslararası standartlarda kabul görmüş (3) yedi kişiden oluşur (daha önce bu sayı beş idi). Merkez Yönetim Kurulu Editörler Kurulu'nda görev süresi dolan veya ayrılan üyelerin yerine Editörler Kurulu yönergesinde belirtilen asgari kriterlere uyan adaylar arasından yeni üyeleri seçer. Görevlendirilecek kişilerde aşağıda açıklanan asgari kriterlerin bulunması gerekir. Bu kriterler Editörler Kurulu'nca iki yılda bir, her dönemde daha üst bilimsel kriterler haline getirilmek üzere yeniden gözden geçirilir. Editörler Kurulu'nda görev alacak üyenin Science Citation Index®'e giren tıp dergilerinde yayınlanmış en az 12 adet yayınının olması (daha önce 10'du); bu yayınların en az 3'ünün araştırma yazısı olması; adayın bu yayınların en az 3'ünde birinci isim olarak yer almış olması; adayın bu yayınlardan en az 1 araştırma yazısında birinci isim olarak yer alması ve bu yayınların en az 40 kez atıf almış olması

(daha önce 10'du) gerekmektedir (3). Burada temel amaç dergimizin üst bilimsel düzeyde olmasının sağlanması için Editörler Kurulu üyelerinin yayın yapma konusunda uluslararası deneyime sahip olmalarının gerekliliğinin sağlanmasıdır.

Editörler Kurulu oluşturulurken editörler çalışma alanlarına ve dergiye gelen yazıların sayısal dağılımı da göz önüne alınarak alan editörlüğüne göre görevlendirilirler. Daha fazla çalışma ve bilimsel yayının yapıldığı nöroradyoloji, abdominal radyoloji, girişimsel radyoloji, toraks radyolojisi, kas-iskelet radyolojisi, meme radyolojisi ve pediatrik radyoloji dallarında yukarıdaki kriterlere uyan deneyimli kişiler arasından alan editörlüğü için en az beş kişi ve manyetik rezonans görüntüleme, bilgisayarlı tomografi ve ultrasonografi gibi cihaz bazlı alanlar için bu alanlarda deneyimli ve yine aynı kriterlere uyan en fazla iki kişi kurulda görevlendirilir. Alan editörlüğünde gözönüne alınması gereken esas nokta bu dallar üzerine çalışan ve bu konuda uluslararası ve ulusal yazı dizinlerinde kabul edilmiş dergilerde yayınları bulunan uzmanlar arasından seçim yapılmasıdır. Geriye kalan üyelerde de çalıştıkları genel radyoloji alanı veya cihaz tabanlı çalışma alanında yine aynı nitelikler aranır.

Editörler Kurulu üyeleri Türk Radyoloji Derneği'nin son üç yıldır üyesi olmak zorundadır. Üyelerin en az iki yıllık danışmanlık deneyimlerinin olması şarttır (3). Editörler Kurulu her dönemde yaptığı ilk toplantıda içinden bir üyeyi başkanlığa seçer ve görev dağılımı yapar. Editörler Kurulu'nun görev süresi iki yıldır. Editörler, bu yönergenin yürürlüğe girmesi ile birlikte, birbirini takip eden üç dönemden fazla görev yapamazlar.

Yeni editörler seçilirken takip edilen yol şöyledir. Editörler Kurulu yeni üyelikler için bilimsel danışmanlar kurulunda en az iki yıl görev yapmış, akademik liyakatları belirtilen kriterlere göre kanıtlanmış 3 kişiyi belirleyerek Merkez Yönetim Kurulu'na teklif eder. İçlerinden birisi Dernek Yönetim Kurulu'nca, Editörler Kurulu

lu'ndan ayrılan veya görev süresi dolan üye yerine seçilerek görevlendirilir. Sağlık, uzun süreli yurtdışı çalışma gibi zorunlu nedenlerle olan ayrılmalarda ve istifalarda aynı ilkeler gözetilerek görevlendirme yapılır (3).

Danışmanların belirlenmesi ve görevleri

Dergiye gelen yazılar editörler tarafından incelenir ve uygun olanlar eleştirilmek üzere danışmanlara gönderilir. Danışmanlar yazıları inceler, gerekli eleştiri ve önerileri yapar ve sonucunu Editörler Kurulu'na bildirir (10-11). Derginin bilimsel danışmanlar kurulu dergimizin en üst düzeyde bilimsel nitelikte yayınlanması amacı doğrultusunda belirlenir. Alan editörlüğünde olduğu gibi danışmanlıkta da ilgili danışmanın o alandaki liyakatları ve deneyimi ön planda tutulur (10).

Yazının gönderileceği danışman, ilgili alan editörü tarafından, danışmanın konu ile ilgili deneyimi, ulusal ve uluslararası çalışmaları göz önüne alınarak, gerektiğinde baş editör ve Editörler Kurulu'nun da fikirlerine başvurulularak belirlenir. Danışmanların inceleyecekleri yazı mutlaka danışmanın özel ilgi alanına giriyor olmalıdır. Her yazının danışman sayısına ve gerekirse ek danışman veya danışmanlar tarafından incelenmesine Editörler Kurulu karar verir (11). Tek danışmanın belirleneceği yazılarda danışman mutlaka radyolog olmalıdır. Birden fazla danışmanın belirleneceği yazılarda en fazla bir danışman radyoloji dışındaki uzmanlık dallarından olabilir. Danışmanlar arasına yeni danışmanlar eklenmesi ve gerekli durumlarda danışmanların çıkarılmasına Editörler Kurulu karar verir. O yazı ile ilgili en uygun danışmanın seçilmesi ve genç danışmanların da özendirilmesi Editörler Kurulu'nun görevidir (10).

Danışmanların dergiye biliyor ve takip ediyor olmaları danışman seçiminde önemli bir noktadır. Danışmanların yazıya verdikleri yanıt süresi, eleştirinin bilimsel düzeyi, yazarlara ve derginin bilimsel düzeyine katkısı bir danışmana tekrar yazı gönderilmesinde göz önüne alınması gereken noktalar-

dır. Danışmanlara gönderilen yazıları, yanıt sürelerini, sayılarını bilgisayar ortamında takip etmek Editörler Kurulu'nun görevidir.

Editörler Kurulu'nun dikkate alınması gereken etik kurallar

Etik, ideal insan karakterini ifade eden ve ahlak değerlerinin uygulamalarını öngören bir bilimdir. Dergi editörleri yazıların geldiği kurumlara tümüyle güvenmek durumunda olmakla beraber önceden etik kurallar ile ilgili olarak karşılıklarına çıkabilecek sorunlara karşı hazırlıklı olmalıdır (8). Bununla ilgili olarak yönergenin güncelleştirilmiş haline etik kurallar ile ilgili bir bölüm eklenmiştir.

Yayınlanması istenilen çalışmalarda ve araştırmalarda bilimsel yanıtma ve saptırma, duplikasyon yapılması etik kurallara aykırıdır (8-9). Dergide yayınlanması istenilen yazılarda, radyolojide kullanılan tanı ve tedavi amaçlı ilaç, malzeme, cihaz ve cihaz teknikleri ile ilgili çalışmalarda sonuçların bilerek değiştirilmesi ve bunun karşılığında çıkar sağlanması etik kuralların çiğnenmesi olarak kabul edilir. Telif haklarına uymamak, diğer dergilere araştırmanın aynısını göndermek etik kurallara aykırıdır. Katkısı olmayanların makalede yer alması veya tersine katkısı olan araştırmacının makalede bulunmaması etik kurallara aykırıdır.

Editörler Kurulu, bilimsel düzeyin korunması ve artırılması için, etik kuralların gözetilmesi amacı ile gerekli gördüğü durumlarda Merkez Yönetim Kurulu'na rapor verebilir ve Onur Kurulu'nu göreve çağırmak üzere Merkez Yönetim Kurulu'nu bilgilendirebilir. Bu durumda araştırmacının çalıştığı kurumun da bilgilendirilmesi Editörler Kurulu'nun görevleri arasındadır.

Editörler Kurulu dergiye gelen yazıların danışmanlara gönderilmesi ve değerlendirilmesi sırasında gizlilik esasına dayalı olarak çalışır. Editörler Kurulu üyelerinin de içerisinde yer aldığı yazılar ile ilgili süreçlerde kararlar söz konusu editör tarafından verilemez. Bu durumlarda ilgili karar diğer editörler tarafından verilir (8-9).

Yayın Koordinatörü ve Yayına Hazırlama Ekibi'nin görevlendirilmesi

Yayın Koordinatörü ve Yayına Hazırlama Ekibi, derginin basılı olarak elimize ulaşmasına kadar geçen aşamalarda, yazıların Editörler Kurulu tarafından değerlendirilmesi öncesindeki ve sonrasındaki basamaklarda önemli rollere sahiptir (11). Yayın Koordinatörü gösterilen adaylar arasından adayların daha önceki yayın yapma ve bilgisayar, internet, v.b. iletişim araçlarını kullanma konusundaki bilgi, yetenek ve deneyimleri, Editörler Kurulu'na sunacakları öz geçmiş ve bu konudaki referansları göz önüne alınarak iki yıllığına görevlendirilir.

Yayına Hazırlama Ekibi Editörler Kurulu tarafından Yayın Koordinatörü'nün de fikri alınarak adayların öz geçmişleri ve yayın yapma ilgi ve deneyimleri, bilimsel çalışmaları, basılı yayın ve elektronik ortam ile ilgili çalışma ve deneyimleri de göz önüne alınarak uygun sayıda olacak şekilde belirlenir.

Yayın Koordinatörü'nün görevleri

Yayınlanacak sayıda yer alacak yazıların dizgi sonrası ilk ve ikinci baskılarını kontrol etmek ve dergi içerisindeki diziliş sıralamasını belirlemek, dergide yayınlanacak akademik olmayan metinlerin (haber, duyuru, toplantı, çağrı, v.b.) edisyonunu yapmak koordinatörün esas görevleridir. Koordinatör Editörler Kurulu toplantılarına katılır ve yazıların dizgi ve yayın kurallarına uygunluğunu inceler.

Yayına Hazırlama Ekibi'nin görevleri

Yayına Hazırlama Ekibi Yayın Koordinatörü'nün önderliğinde çalışır. Dergiye ulaşan yazıların dergi yazım kurallarına, dergide belirlenmiş formatlara (araştırma yazısı, genel bakış, resimlerle bir konu, olgu bildirisi, v.b.) uygun olup olmadığını ayrıntılı olarak inceler. Yayın Koordinatörü'nün de onayından sonra yazım ku-

rallarına uygunluğun tamamlanması için yazı tekrar yazarlara gönderilebilir.

Derginin elektronik formatta hazırlanması

Dergimizde bir yazının yazar tarafından Editörler Kurulu'na incelenmek üzere yayına hazırlandıktan sonra basımevinde basılmasına kadar geçen süreçlerin elektronik ortamda internet kullanılarak yapılabilmesi için gerekli çalışmalara, yazının başlangıç bölümünde de belirtildiği gibi, devam edilmektedir. Daha önceki yönerge-den farklı olarak bu yönergede Editörler Kurulu'nun elektronik ortamda çalışmalarının düzenlenmesinde bir başlangıç olarak '*Derginin elektronik formatta hazırlanması*' başlıklı yeni bir bölüm açılmıştır. Derginin elektronik formatta hazırlanması ve üyelere ulaştırılması Editörler Kurulu'nun önerisi ve Merkez Yönetim Kurulu'nun kararı ile Editörler Kurulu, Yayın Koordinatörü ve Yayına Hazırlama Ekibi'nin ortak çalışması ile yapılır. Gerekli görüldüğünde Editörler Kurulu kendi içinden birini bu iş için görevlendirir.

Sonuç

Bu yazıda Editörler Kurulu yönergesinin güncelleştirilmesi ile ilgili

olarak okuyucuları bilgilendirmeye çalıştım. Yönerge maddelerinin kısaca gerekçeleri açıklanmıştır. Aynı zamanda Editörler Kurulu, Yayın Koordinatörü ve Yayına Hazırlama Ekibi'nin dergimizin elinize ulaşincaya kadar geçen süreçte yaptıkları çalışmalar hakkında sizlerin bilgi sahibi olabileceğini düşündüm. TRD Merkez Yönetim Kurulu'nun da onayı alındıktan sonra, yönerge sizlere dergimizin önümüzdeki sayılarında son hali ile duyurulacaktır.

Yönergenin yeni halini özetleyecek olursak, göze çarpan en önemli yenilik Editörler Kurulu'nun bir süredir çalışma biçimi olan alan editörlüğüdür. Editörler Kurulu'nun görevleri tekrar gözden geçirilmiştir. Editörler Kurulu'nun görevlendirilmesinde güncelleştirilmiş olan kriterler tekrar belirlenmiştir. Danışmanların belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken noktalar, danışmanlardan Editörler Kurulu'nun beklentileri bu yönergede vurgulanmıştır. Editörler Kurulu'nun dikkate alması gereken etik kurallar tarif edilmiştir. Yayın Koordinatörü ve Yayına Hazırlama Ekibinin görevlendirilmelerinde göz önüne alınması gereken noktalar ve görevleri ortaya konmuştur. Günümüz koşullarında artık bir zorunluluk olan derginin elektronik ortamda internet kullanılarak

yayına hazırlanması ile ilgili Editörler Kurulu'nun görevlerinin çerçevesi çizilmiştir. Uygulamaya geçtikten sonra önümüzdeki dönemlere ait yönergelerde bu konudaki ayrıntılar yer alacaktır. Editörler Kurulu, danışmanlar ve yazarlar olarak esas hedefimiz ülkemizde radyoloji alanında doğru bilgiyi olanaklar el verdiğince ilk elden üretmek ve yaymaktır. Editörler Kurulu'nun bir çeşit hukuku olarak tarif edebileceğimiz bu yönergenin hepimizi bu amaca ulaştıracağını ümit ediyorum.

Kaynaklar

1. Türk Dil Kurumu Sözlüğü İkinci Baskı, Ankara, 1955; 790.
2. <http://www.tdk.sozluk.gov.tr>
3. Balkancı F. Editörler Kurulu Yönergesi ve bir görev değişimi. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2000; 6:411-412.
4. Akhan O. Dergimizin niteliğini yükseltmek için atılan adımlar. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2002; 8:1-2.
5. Akhan O. Dergimizin hedefleri. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2001; 7:151-152.
6. <http://www.turkrad.org.tr>
7. <http://www.tubitak.gov.tr/sbag/bilsem05.htm>
8. Kansu E. Yayın Etiğinde Editörün Sorumlulukları. Yayın Etiği Sempozyumu, Tubitak, Ankara, 1996.
9. <http://www.members.fortunecity.com/bilgistan/bilim/yayin.htm>
10. Erden A. Danışmanlığa dair. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2002; 8:313-315.
11. Cila A. Yazardan basıma bir yazının seyahatnamesi. Tanısal ve Girişimsel Radyoloji 2001; 7:431-432.